كورىكتى تۇنۇق سۇ، جاسىل تاۋ ئۇشىن

ـــ باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ ەكولوگىيالىق ورىكەنيەت قۇرىلىسىن تەكسەرۇىنە قايتالاي ساپار

(باسى 1 - بەتتە)

پارتيا 18 - قۇرىلتايىنان بەرى، باس شۇجي شي جينپىڭ ەل دىشىندە قىزمەت تەكسەرگەندە، ەكولوگىيالىق ورىكەنيەت قۇرىلىسى ماڭزدى كۇن تارتىپتە بولدى. باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ ئىزىن بويلاپ، شىنجاڭ اگەنتسىگىنىڭ تىلشىلەرى جەر - جەرگە قايتالاي ساپارلاعاندا، تاۋ، سۇ، ورمان، اتىز، كول، جايلىمدا، وتىننىڭ تاۋ - سۇلارىندا تىرشىلىك لەبى دەسپ، ئىز سۇيەنىپ ئومىر سۇرەتىن مەكەنىمىزدىڭ بارعان سايىن كورىكەيىپ كەلە جاتقاندىعىن كوردى.

■ تاۋ: داڭعازالقتان جىم - جىرتىققا دەيىن، ئىر تاۋدىڭ ەكولوگىياسىنىڭ وزگەرىسى

58 جاستاعى حى يۇيمەيڭ چيليانشان تاۋىنىڭ ەتەگىندەگى وزىنە تانىس جايلىمعا تاعى قايتىپ كەلدى.

"العاش كوشپ كەتكەن كەزدە بۇل ارا تاپ - تاقىر بولاتىن. قازىر ئىشوپ بەلۇاردان كەلەدى دەگەن"، - دەدى ول چاپ - جاسىل جايلىمعا قاراپ تۇرىپ تەبىرەنە. بۇل جايلىمدىق جەر گانسۋ چيليانشان تاۋى مەملەكەت دارەجەلى جاراتىلىستىق قورىعىنىڭ وزەكتى اۋماعىندا، حى يۇيمەيڭنىڭ بۇرىنعى مەكەنى.

8 - ايدىڭ 20 - كۇنى باس شۇجي شي جينپىڭ چيليانشان تاۋىنىڭ سولتۇستىك باۋرايىنداعى جۇڭنۇڭقا شاندان جىلقى فەرماسى شەكتى جاۋاپكەرلىك سەرىكتەستىگىنە كەلىپ، جىلقى فەرماسىنىڭ رەفورما جاسىپ، داۋىر جانە چيليانشان تاۋىنىڭ ەكولوگىياسىن قالپىنا كەلتىرۋ، قورعاۋ جاعدايىن ناقتى ۇعىستى. باس شۇجي شي جينپىڭ بىلاي دەدى: وسى جىلداردان بەرى چيليانشان تاۋىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ بىلىقپالىقتان جونگە سالىنۋعا ئوتىپ، زور ونەمدىلىك كورسەتتى. وسى ارادا ناقتى كەلىپ كورگەندە عانا، چيليانشان تاۋىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋدىڭ ماڭىزدىلىعىن سەزىنۋگە بولادى.

چيليانشان تاۋى ەلىمىزدىڭ باتىس بولىگىندەگى ماڭىزدى ەكولوگيالىق حاۋىپسىزدىك قالتقىسى. كەزىندە كەن اشۋدان، سۋ ەلەكتر ستانسياسىن سالۋدان، سايالىتتان چيليانشان تاۋى دۇماندى بولىپ جاتاتىن، الايدا شەكتەن تىس، ئارتىپسىز اشىلعاندىقتان، بۇل ارانىڭ نازىك، سەزىمتال ەكولوگيالىق جۇيەسى كوتەرىمدىلىك شەگىنەن اسىپ، تاۋ تۇلعاسى ئبۇلنىپ، وسىمدىك جامىلعىسى سەلدىرەپ، چيليانشان تاۋىنا اۋىر جاراقات سالدى.

چيليانشان تاۋىنىڭ ئىشىنارا ەكولوگيالىق ئبۇلنۋ ماسەلەسىن باس شۇجي شي جينپىڭ ەستەن شعارمادى، ول كوپ رەت ماڭىزدى نۇسقاۋ بەرىپ، باتىل رەتتەپ - تۇزەتۋدى تالاپ ەتتى. 2017 - جىلى 7 - ايدا ورتالىق كوميتەت كەڭسەسى، ەلەمەكەتتىك كەڭەس كەڭسەسى گانسۋ چيليانشان تاۋى مەملەكەت دارەجەلى جاراتىلىستىق قورىعىنىڭ ەكولوگيالىق ورتاسى ماسەلەسىن حابارلاندىرىپ، جۇزدەگەن ادام جاۋاپقا تارتىلدى.

2017 - جىلى 11 - ايدا حى يۇيمەيڭ ەەن اۋىلداستارى كوزدەرىنە جاس الا ئجۇرىپ تالاي جىل تۇرمىس كەشىرگەن ۇلى تاۋدان كوشتى. وسى 2 جىلدا چيليانشان تاۋى قورعىنان 208 وتباسى، 701 مالشى وزەكتى اۋماقتان كوشىپ شقتى؛ كۇالىكتى كەن كاسىبى ۇققتارى تۇگەلدەي قايتارىلدى، كەن تاۋىنىڭ گەولوگيالىق ورتاسىن جونگە سالۋ قالپىنا كەلتىرىلدى؛ سۇ ەلەكتر ستانسيالارى تۇگەلدەي تۇرگە ئبولىپ ئبىر جاقتى ەتىلىپ، ەكولوگيالىق اعىن تياناقتاندى؛ ساياحات نسانداري رەتتەپ - تۇزەتىلدى جانە پارىقتاندىرىلىپ جونگە سالىندى.

چيليانشان تاۋى اقىرى جىم - جىرتىققا قايتا ورالدى.

بۇرىن مال باقسا، قازىر كۇزەتەدى. حى يۇيمەيڭ ەكولوگيا قورعاۋشى بولىپ، ۇلى تاۋعا قايتىپ كەلدى.

"چيليانشان تاۋى ئبىزدىڭ' انا تاۋىمىز'، ئسوز جوق، جاقسى قورعاپ، ۇرپاقتارعا جاسىل تاۋ، تۇنۇق سۇ قالدىرۇىمىز كەرەك"، - دەدى ول.

[اڭسى]

جۇىرداعى جىلداردان بەرى، داڭعازالقتان جىم - جىرتىققا قايتا ورالعان تەك چيليانشان تاۋى عانا ەمەس.

نيڭشيا "حىلانشان تاۋىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ شايقاسى"نىڭ دابىلىن قاعىپ، قورىقتاعى بارلىق كومىر كەندەرىدى، كومىر كەن ەمەس كەن تاۋلارىن، كومىر جۇۋ، كومىر ساقتاۋ زاۋودتارى سياقتىلاردى تۇبەگەيلى جاپتى. بۇرىنعى كومىر كەن قوقسىق ۇيىندىلەرى ىلدي بەتكەيگە اينالدىرىلىپ، ساتىلى اتىز سياقتى ەتىپ جاسالدى. بىلتىر ەگىلگەن ئشوپتىڭ تۇقىمى الامىشتاپ ئوسىپ شقتى.

شانشيدە چينليڭ تاۋىنىڭ سولتۇستىك باۋرايىنداعى زاڭعا قايشى سالىنعان توپ - توپ ساياجايلار ئىز - تۇزسىز عايىپ بولىپ، قورىقتاعى شاعىن سۇ ەلەكتر ستانسيالارى دا بىرتىندەپ شەگىنىپ شەعۇدا. چينليڭ تاۋىنىڭ تۇنۇق سۇ، جاسىل تاۋى جەرگىلىكتى بۇقارا قايتارىلدى، وسىنداعى جان - جانۋارلارعا قايتارىلدى.

■ سۇ: زور اشۇدان بارىنشا قورعاۋعا دەيىن، چاڭجياڭ انا وزەندە سوزىلمالى دەرتكە قاتاڭ شارا قولداندى

كۇز كەلدى، چاڭجياڭنىڭ حۇنان يۇەياڭ بولىگىندەگى حۇالۇڭ سازدىعى تۇنۇق سۇ، جاسىل شوبىمەن، كەڭ تىنىسىمەن كوپتەگەن ساياحاتشىلاردى وزىنە باۋرادى.

وسىدان 2 جىلدان استام ۇاقىتتىڭ الدىندا، بۇل ارانىڭ شاڭ - توزاڭ بۇرقىراعان، جاسىل ئشوپ ەمگەن تابىلمايتىن قيىرشىق تاستى كەمەجاي ەكەندىگىن ەسكىزگە كەلتىرە الماىسىز. توگىرەكتە وتىراتىن بۇقارا جىلدار بويى شاڭ - توزاڭعا كومىلىپ، ۇ - شۇدان ەسى شىعاتىن.

كەزىندە سىچۇاندىعى تاۋ - سۇلاردان وڭتۇستىكتىڭ سۇلى دالالارىنا دەيىن، لاس سۇ وزەن - ئداريا قۇيىلىپ، كەمەجايلاردا قيىرشىق تاس تاۋ بولىپ ئۇيىلىپ، حيميا ونەركاسىبى كاسىپورىندارى وزەندەردى قورشاپ تۇراتىن دا، چاڭجياڭنىڭ سۇ ساپاسى ۇزدىكسىز ناشارلاپ، ەكولوگيانىڭ يقۇاتى السىرەپ، ەكولوگيا جۇيەسى ساقتىق دابىلىن قاعا باستاعان. باس شۇجي شي جينپىڭ ونى: "اۋىرىپ قالدى، اۋرۋدى جەڭىل ەمەس" دەپ كۇيىنە بەينەلەگەن بولاتىن.

2018 - جىلى 4 - ايدا باس شۇجي شي جينپىڭ چاڭجياڭدا تاعى ئبىر رەت قىزمەت تەكسەردى. "باس شۇجي وتە ەگجەي - تەگجەيلى سۇراستىردى، ول جۇرتشىلىقتىڭ ەكولوگيانىڭ وزگەرىسىنەن كەلگەن ناقتى تيىمدىلىكە كەنەلە العان - الماعاندىعىن سۇرادى"، - دەدى چاڭجياڭ سۇ يگىلىگى كوميتەتى سۇ رايى ورتا اعار مەكەمەسى پۇەياڭ بولىمشە مەكەمەسىنىڭ باستىعى چىن جيانشياڭ ەسكە الىپ.

قىزمەت تەكسەرۇدە باس شۇجي شي جينپىڭ بىلاي دەپ اتاپ كورسەتتى: چاڭجياڭنىڭ ەكولوگيالىق ورتاسىنىڭ ئبىزدىڭ وسى ۇرپاقتىڭ قولىندا ۇزدىكسىز ناشارلاۋىنا استە جول بەرمەۋ كەرەك، ئسوز جوق، كەلەرگى ۇرپاقتارعا تازا دا كورىكتى شالقار چاڭجياڭ قالدىرۇ كەرەك!

وزەننىڭ تۇنۇق سۇىن قورعاۋ ۇشىن، تەك حۇنان ولكەسىنىڭ ئوزى بىلتىر 2 اي دىشىندە وزەن بويىنداعى شاعىن، بىتىراندى كەمەجايلاردان 42سىن شوعىرلى شاعىپ، 13 بۇرامدى جاۋىپ، چاڭجياڭنىڭ 7.24 كيلومەتر جاعالاۋ جەلىسىن قالپىنا كەلتىردى. كەزىندە تۇرعىنداردىڭ مازاسىن العان كەمەجايلار "حالىقتا تيىمدىلىك جەتكىزەتىن" سازدىق باقشالارىنا اينالدى.

"وسى 2 جىلدان استام ۇاقىتتان بەرى، «يۇەياڭ سارايى ەستەلىگى»ندەگى ايىندى كوركەم كورىنىس قالپىنا كەلدى!"، - دەدى چىن جيانشياڭ تەبىرەنە، - وزەن سۇى بارعان سايىن تۇندى، كەيدە دەلفيننىڭ دە سۇيكىمدى بەينەسىن كورىپ قالامىز.

[اڭسى]

چاڭجياڭنىڭ حال - جاعدايى باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ كوڭىلىندە باستان - اياق ساقتالىپ كەلگەن ئبىر ئىرى ئس. 2016 - جىلى 1 - ايدا، 2018 - جىلى 4 - ايدا اشلعان 2 رەتكى اڭگىمە ئماجلىستىڭ كەڭەستىك تاقىرىبى ەكولوگيانى الدىمەن ويلاستىرۇدان، جاسىل داۋىدان اينالىپ وتكەن جوق.

تۇنۇق سۇ ترشىلىكتىڭ قايناري ئارى ەكولوگياڭا دا قايناري.

قازىر بارىنشا قورعاۋدى بىرگە يگەرۇ، زور اشۇ جۇرگىزگەن كەزدە ۇنەمى ەلىك، قويان، قىرعاۋىل، جابايى شوشقا سياقتى جابايى جانىلار كەزدەسىپ تىنىمزدى، ساياحاتقا كەلەتىن ادامنىڭ دا مولايعاندىعىن، جابايى كوكونىستىڭ ساتىلماي قالۋىنان الاڭداماياتىن بولعانىمزدى، تاۋ ونەمدەرىنىڭ دە مولايىپ، جۇرتشىلىقتىڭ ناقتى تيىمدىلىككە كەنەلىپ، تۇنۇق سۇ، جاسىل تاۋدىڭ باعالى بايلىق ەكەندىگىن اناعۇرلىم تەرەڭ تانىعاندىعىن ايتتى".

ما - انشان ورمان الاڭى چىفىڭ قالاسىنىڭ ەكولوگياسىنا ورىكەنيەت قۇرىلىسىنىڭ ئبىر شاعىن كورىنىسى عانا. ىشكى موڭعۇل، حىبەي، لياۋنيڭ 3 ولكە، رايونىنىڭ تۇتاسقان تۇسىنا ورنالاسقان چىفىڭ قالاسىنىڭ ورمان اۋدانى جاڭا جۇڭگو قۇرىلعان باستاپقى مەزگىلدەگى 6 ميللىون 820 مىڭ مۇدان 45 ميللىون 400 مىڭ مۇعا كەڭەيىپ، ورمانمەن كومەكەرىلۋ مولشەرى 5.2%تەن 35.7%كە جوعارىلاپ، "قۇم ىلگەرىلەپ، ادام شەگىنۋ"دەن "جاسىل ئتۇس ىلگەرىلەپ، قۇم شەگىنۋ"دەي تاريحي بۇرىلىس جۇزەگە اسىپ، وتانىمىزدىڭ سولتۇستىك وڭىرىندەگى كوز تارتقان جاسىل مەرۋەرتكە اينالدى.

[اڭسى]

جاسىل ـــ ترشىلىكتىڭ نەگىزگى ئوڭى.

2017 - جىلى حىبەي سايحانبا ورمان الاڭىنىڭ قۇرۇشىسى بىرلەسكەن مەملەكەتتەر ۇيىمىنىڭ قورشاعان ورتانى قورعاۋداعى ەڭ جوعارى داڭقى اتاعى ـــ"جەر شارىنىڭ قورعاۋشىسى سىلىعى"ن الدى. باس شۇجي شي جينپىڭ مۇنى "ەكولوگيالىق ورىكەنيەت قۇرىلىسىن ىلگەرىلەتۋدەگى جاندى مىسال" دەپ اتادى.

ئۇش تەرىستىك ينجەنەرياسى، تابيعي ورماندى قورعاۋ ينجەنەرياسى، ەگىستەن قايتارىلعان جەرگە ورمان ئوسىرۋ ينجەنەرياسى... نەشە ونداعان جىلدان بەرى جۇڭحۇانىڭ بايتاق دالاسىنداعى جاسىل ئوڭىر ۇزدىكسىز كەڭەيىپ، بۇكىل دۇنيە جۇزىندەگى جاسىل كەرەمەتكە اينالدى.

ەلىمىز دۇنيە جۇزىندەگى ەكپە ورمانعا ەڭ زور ۇلەس قوسقان مەملەكەت بولدى. الەمدەگى 2000 - جىلدان 2017 - جىلعا دەيىن جاڭادان مولايعان جاسىل اۋماقتىڭ شىنىدە شامامەن تورتتەن ئبىرى جۇڭگونىكى بولىپ، ۇلەس سالىسترمالىسى ماڭداي الدى ورىندا تۇر. الەمدەگى ورمان بايلىعى ۇزدىكسىز ازايعان جاعدايدا، جۇڭگو الەمدەگى ورمان بايلىعىنىڭ ارتۇى ەڭ كوپ بولعان مەملەكەتكە اينالدى.

■ اتىز: سانعا ۇمتىلۋدان ساپاعا ۇمتىلۋعا دەيىن، ئرى ەل اۋىل شارۋاشىلىعى جاسىل ەكولوگياعا ويىستى

كۇز باسىنداعى حيلۇڭجياڭ جيانسانجياڭ، قۇالاي سوققان قوڭىر جەلمەن كۇرىش اتىزى تولقىندايىپ تۇر. چيشيڭ ەگىنشىلىك الاڭىنىڭ كوز جەتكىسىز كەڭ كۇرىش اتىزىندا كۇرىشپەن "جۇڭگو استىعى، جۇڭگو ددىسى" دەگەن سوزدەر جازىلىپ، تاماشا كورىنىس جەلسىنە اينالدى.

بىلتىر تۇڭعىش جۇڭگو شارۋالار مول ئونىم ەرەكەسى وتە سالىسمەن باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ چيشيڭ ەگىنشىلىك الاڭىنا كەلىپ قىزمەت تەكسەرگەن ئساتى ەگىنشىلىك الاڭى جۇمىسشىلارىنىڭ ۇاكىلى جاڭ جيڭحۇيدىڭ ئالى انىق ەسىندە.

"باس شۇجي شي جينپىڭ جاسىل اۋىل شارۋاشىلىعىن دامىتۋدى جەدەلدەتىپ، جەردى پايدالانۋ مەن جەردى باپتاۋدى ۇشتاسترۇدان، كەشەندى شارا قولدانۋدان جازباي، قارا توپىراقتىڭ ازايماۋىنا، قۇنارسىزدانباۋىنا شىنايى كەپىلدىك ەتۋ كەرەك دەپ باسا داريتەدى". باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ ئسوزىن جاڭ جيڭحۇي كوكەيىنە ابدەن توقىپ الدى.

جاڭ جيڭحۇي چيشيڭ ەگىنشىلىك الاڭىنداعى استىق ەگىتىن ئرى شارۋا وتباسى، ونىڭ 352 مۇلىق كۇرىش اتىزى بار. بىل ونىڭ ئۇيى داقىل ساباعىن اتىزعا قالدىرۇ، توپراق قۇرامىن ولشەپ تىڭايتقىش سەپتەۋ، قاتار جانىنان تەرەڭ تىڭايتقىش بەرۇ سياقتى تەحنيكالاردى قولدانىپ، ئار مۇ جەردەگى ازوتتى تىڭايتقىشتىڭ قولدانىلۋ مولشەرىن 2.3 كيلوگرامنان ازايتتى. ونىڭ ئۇيىنىڭ بۇل كۇرىش اتىزى چيشيڭ ەگىنشىلىك الاڭىنىڭ وسى زامانعى اۋىل شارۋاشىلىعىنان ۇلگى كورسەتۋ رايونى جوعارى ولشەمدى ۇلگى كورسەتۋ تۇيىندەرىنىڭ ئبىرى بولىپ بەلگىلەندى.

"بۇرىن دومالاق تۇيىرشىكتى كۇرىش ەگەتىنبىز دە، جيناپ العاننان كەيىن مەملەكەتتىڭ استىق قامباسىنا ساتىپ بەرەتىنبىز. قازىر بۇل وزگەردى، ئبىز بازاردىڭ سۇرانىسىن كوزدەپ، جاسىل، ورگانيكالى اۋىل شارۋاشىلىعىن زور كۇشپەن دامىتىپ"، - دەدى جاڭ جيڭحۇي، بىلتىر ول وسىرگەن 200 مۇلىق جاسىل كۇرىش وڭدەلىپ مانەرلەنگەننەن كەيىن، شاندۇڭعا كيلوگرامى 8 يۋاننان استامعا ساتىلدى.

جاسىل اۋىل شارۋاشىلىعىن دامىتۋ، اۋىل شارۋاشىلىعىنىڭ بايماندى دامۇىن جەبەۋ جاعىندا، چيشيڭ ەگىنشىلىك الاڭى كۇرىش قاتارىنىڭ جانىنان تەرەڭدەي تىڭايتقىش بەرىپ مايسانى كىرىستىرىپ ەگۇ ماشىناسى، داقىل ساباعىن اتىزعا قالدىرۇ ماشىناسى سياقتى تەحنيكالىق جابدىقتاردى قولدانۋدى ئتۇيىندى جالپىلاستىردى، سوندای - اق توپىراقتىڭ قۇرامىن ولشەپ تىڭايتقىش سەپتەۋ ارقىلى تىڭايتقىش بەرۇدى ازايتتى.

جاڭ جيڭحۇي بىلاي دەدى: كۇرىش قاتارىنىڭ جانىنان تەرەڭدەي تىڭايتقىش بەرۇ تىڭايتقىشتىڭ پايدالانىلۋ ونىمدىلىگىن جوعارىلاتتى ئارى وتكەندەگى داعدىلى كۇيدە تىڭايتقىش بەرۇدەن كەلىپ شعاتىن تىڭايتقىشتىڭ پارلانۋدىنان ساقتانىپ، سۇ قايناري، جەر سياقتىلاردىڭ لاستانۋدىن جەڭىلدەتىپ، تىڭايتقىشتى تەجەپ ونىمدىلىكتى ارتتىرىپ، جاسىل ەگىمشىلىك ناتيجەسىنە قول جەتكىزدى.

[اڭسى]

ەلىمىز ـــ اۋىل شارۋاشىلىعىنداعى ئرى ەمەلەكەت. اۋىل شارۋاشىلىعىن جاسىل تىيىك ويىستىرۇ ازىق - تۇلىك حاۋىپسىزدىگىنە ساياداي، ۇزاق بولاشاقتىق داۋىعا ساياداي.

سوناۋ 2013 - جىلى باس شۇجي شي جينپىڭ شاندۇڭدا قىزمەت تەكسەرگەن كەزىندە "اۋىل شارۋاشىلىعى، اۋىل - قىستاق، شارۋالار" قىزمەتىنە مەڭزەس، اۋىل شارۋاشىلىعىنىڭ داموۇ تاسىلىندە بۇرىلىس جاساۋدى ىلگەرىلەتۋدى العا قويدى.

بىيل مەملەكەتتىك ەكى ماجلىستە حىنان ۇاكىلدەر ۇيىرمەسىنىڭ تالقىسىنا قاتىناسقان كەزدە، باس شۇجي شي جينپىڭ تاعى دا اۋىل شارۋاشىلىعىنىڭ لاستانۋىن جوڭگە سالۋ تەبىنىن ارتتىرىپ، اۋىل شارۋاشىلىعىندا تەڭگىتىشتى تەجەۋ، ئدارىنى تەجەۋ ارەكەتىن ورىستەتۋدى العا قويدى.

اۋىل شارۋاشىلىعىن جاسىل تىيىكە وزگەرتۋدى تىڭعىلىقتى ىلگەرىلەتتى، ەلىمىز الدەقاشان ۇاعىنان 3 جىل بۇرىن حيميالىق تىڭايتقىشتىڭ، ەگىس ئدارىسىنىڭ نولدىك ارتۇىن ورناتاپ بولدى. 2020 - جىلعا جەتكەندە بۇكىل ەلدە باستى اۋىل شارۋاشىلىعى داقىلدارىندا حيميالىق تىڭايتقىشتىڭ، ەگىس دارىلەرىنىڭ پايدالانىلۋ مولشەرىن كەرى باعىتتا ارتىرۋدى جۇزەگە اسىرادى.

■ كول: كولدى قورشاۋدان كولدى ايالاۋعا دەيىن، كولدەردى قورعاۋ جاڭا داۋىرگە ئوتتى

"ساڭ - ىر يۇيشيۋ"ـــ لي دىچاڭ اۋىلىنىڭ "تاۋ" مەن "كول" ارالىسىنداعى سان الۋان كەلبەتتى اۋلا داۋالىنىڭ سىرىنا جازىپ قويىپتى.

ونىڭ شاعىن اۋلاسى ارحاي كولىنىڭ جاعاسىندا، يۇننان ولكەسى دالي بايزۋ اۋتونوميالى وبلىسى دالي قالاسى ۇانچياۋ قالاشعىنىڭ گۇشىك قىستاعىندا. 2015 - جىلدىڭ باسىندا باس شۇجي شي جينپىڭ وسى شاعىن اۋلاعا كەلىپ، اۋىلداستارمەن بىرگە اۋلادا اڭگىمە دۇكەنىن قۇردى. باس شۇجي شي جينپىڭ:"ئسوز جوق، ارحايدى جاقسى قورعاۋ كەرەك" دەپ تاپسىردى.

"باس شۇجي شي جينپىڭ ارحاي بويىندا بىلاي دەدى:' وسى ۇادەمىز ساقتالسىن، بىرنەشە جىلدان كەيىن قايتا كەلگەندە، شۇدىڭ بۇدان دا تازا، تۇنۇق بولۋىن ئۇمىت ەتەمىن'. ئبىز، ئسوز جوق، باس شۇجيدىڭ ئۇمىتىن اقتايمىز". لي دىچاڭ باس شۇجيدىڭ تاپسىرمالارىن كوكەيىندە ۇزبەي ساقتاپ كەلەدى. سول كەزدەن باستاپ، ول ئار كۇنى ارحاي بويىنا بارىپ اينالىپ، كول شۇى ساپاسىنىڭ وزگەرىسىن باقلاپ جۇرەتىن بولدى.

ارحاي يۇننان ولكەسىندەگى 2 - ۇلكەن تۇششى كول. وتكەن عاسىردىڭ 80 - جىلدارىنان باستاپ، شۇ الابىنداعى جان سانى ۇزدىكسىز كوبەيىپ، سايالىت كاسىبى جەدەل دامىپ، ارحايدىڭ شۇ الابىنىڭ لاستانۋى بارعان سايىن اۋىرلاي ئتۇستى. ارحاي قورەكتىك زاتتار تاپشى كولدەن قورەكتىك زاتتار ورتا دارەجەلى ارتقان كولگە، ونان قورەكتىك زاتتار مول بولۋ بارىسىن باستان كەشىرىپ، كوك - جاسىل بالدىردىڭ زور كولەمدە جىنالۋى مەن كۇرت كوبەيۋى جارىققا شقتى.

"ۇاقىتىم شىعا قالسا بولعانى كەلىپ كومەكتەسەمىن، قايراڭداعى تۇرمىستىق قوقىر - قوقىستى تازالايمىن، شۇ شەتىندەگى شۇ وسىمدىكتەرى مەن بالدىرلاردىڭ قالدىقتارىن ئسۇزىپ الامىن"، - دەدى لي دىچاڭ. - تەك ارحايدىڭ شۇ ساپاسى جاقسارسا بولعانى، مەنىڭ ازىراق شارشاعانىم نەگە تۇرادى.

"جاسىل تاۋ قۇددى ەۇمىرلىق سۇرەتتەي، ارحاي ماڭگىلىك مۇزىكا شەرتكەندەي" دەلىنەتىن جاراتىلىستىق اسەم كورىنىستى ساقتاپ قالۋ ئۇشىن، دالي وبلىسى ارحايدى قورعاۋ، جونگە سالۋ، قۇنتقارۋ ۇلگىسىن قولدانىدى. 2018 - جىلدىڭ سوڭىنا كەلگەندە، ارحاي الابىنداعى قالا - اۋىلدارداتۇرمىستىق سۇدى تۇگەلدەي جيناپ الۋدى، ئبارىن تۇگەلدەي ئبىر جاقتى ەتۋدى جۇزەگە اسىردى؛ كولدى اينالا وتىرعان 1806 وتباسىنىڭ ەكولوگيالىق كوشى - قونى ورنىدالدى، سوندای - اق كولدى اينالا 5800 نەشە مۇ ەكولوگيالىق سازدىق پەن ارالىق بەلدەۋ قۇرىلىسى تەڭ قاداماداۋ ئجۇرىلدى؛ ارحاي الابى كولەمىندە 100 مىڭ مۇ جەرگە ۇ ساربىماق ەگۇ قاتاڭ شەكتەلىپ، حيميالىق تىڭايتقىشتىڭ پايدالانىلۋى زور كولەمدە ازايدى.

قازىر لي دىچاڭنىڭ كوڭىل كۇيى بارعان سايىن جاقسارىپ كەلەدى ـــ ارحايدىڭ شۇ ساپاسى جاقسارىدى، جاعادا تۇرسالىمىز، شۇ تۇىنە دەيىن انىق كورىنەدى، "شۇ ساپاسىنىڭ باعدارلاۋشىسى" اتالعان حايسايحۇا دا كوبەيىپ كەلەدى. 2018 - جىلى ارحاي كولىنىڭ تۇتاس شۇ ساپاسى 7 ايدا II تۇردەگى شۇ دارەجەسىن ساقتاپ، 2015 - جىلدان بەرى شۇ ساپاسى ەڭ جاقسى بولعان جىل بولدى.

[اڭسى]

ادامزات ەجەلدەن شۇ ساعالاپ قونىستانىپ كەلەدى. كول ادامدارىنىڭ وندىرىسىندە، تۇرمىستا ەجەلدەن ماڭىزدى ورىندى ۇستايدى.

ۇزاق ۇاقىتتان بەرى كەيبىر جەرلەر كولدەردى قورشاپ تىك يگەرىپ، شۇ الابىن يەلەپ، ولشەمىنەن اسىرىپ لاس زاتتاردى ىعىستىرىپ شعارىپ، زاڭعا قايشى باعمىشىلىقپەن شۇعىلدانىپ، زاڭسىز كەن قازىپ، كولدەردىڭ تارايۋى، شۇ ايدىنىنىڭ ازايۋى، شۇ ساپاسىنىڭ ناشارلاۋى، ورگانيزمدەر مەكەننىڭ ئبۇلدىرىلۋى سياقتى ماسەلەلەر كورىنەكتى تۇلىپ، كولدەردىڭ رولى اۋىر دارەجەدە كەرى شەگىندى.

2018 - جىلى دۇڭبەيداعى ئۇش ولكەدە قىزمەت تەكسەرگەندە باس شۇجي شي جينپىڭ شاعانحۇ كولىنىڭ، نانحۇ كولىنىڭ ەكولوگياسىن قورعاۋ جاعدايىن كەمەگە وتىرىپ تەكسەردى، سوندای - اق شارباق جولمەن جاياۋ ئجۇرىپ، شۇ ايدىنىنىڭ جاعدايىن جانە حايۋاناتتاردىڭ، وسىمدىكتەردىڭ ترشىلىك ورتاسىن كوردى.

بىيل مەملەكەتتىك ەكى ماجلىستە ول ىشكى موڭعۇل ۇاكىلدەر ۇيىرمەسىنىڭ تالقىسىنا قاتىناسقان كەزدە بىلاي دەپ اتاپ كورسەتتى: ىشكى موڭعۇلداعى كۇلىن كولىنىڭ، ۇلاستاي كولىنىڭ، داعا كولىنىڭ ەكولوگياسىن جان - جاقتى وڭاۋدى جاقسى ۇستاپ، جاعدايىنا قاراي شارا قولدانىپ، تياناقتاندىرۇدى شىنايى مەقتى يگەرۇ كەرەك.

جاقىنعى جىلداردا ىشكى موڭعۇل ئۇش كولدىڭ ەكولوگيالىق ورتاسىن وڭاۋدى بار كۇشپەن مەقتى يگەردى، قازىر سۇ ساپاسىنىڭ كورسەتكىشى جالپى تۇلعالىق جاقتان جاقسارىدى، جابايى حايۋاناتتار مەن وسىمدىكتەردىڭ ئتۇرى دە ورنەقتى كوبەيىپ، ەكولوگيالىق ورتا بىرتىندەپ جاقسارىپ، جىل قۇستارىنىڭ جەر ۇيىعىنا اينالدى.

■ جايلىم: مالشىدان قالا تۇرعىنىنا دەيىن، ەكولوگيا مەن حالىق تۇرمىسىندا "قوس تابىس"قا قول جەتكىزدى

مالشىدان قالا تۇرعىنىنا اينالعان 65 جاستاعى گىڭگا نانجەنىڭ ساحاراعا دەگەن سۇيىسپەنشىلىگى جۇرەك تۇكپىرىندە ورناپ قالعان.

15 جىلدىڭ الدىندا، مالشى گىڭگا نانجە تەڭىز دەڭگەيىنەن 5000 مەتر بيىكتىكتەگى چيڭحاي ولكەسى حايشي موڭعۇل - زاڭزۋ اۋتونوميالى وبلىسى گولمۇت قالاسى تاڭگۇلا تاۋى قالاشعى سولىما قىستاعىندا تۇراتىن. مەملەكەتتىك مال باعۋدى تىزگىندەپ جايلىمدى قالپىنا كەلتىرۋ، ەكولوگيالىق كوشىرۋ ۇندەۋىنە ئۇن قوسۋ ئۇشىن، 128 وتباسىنداعى 407 مالشى بۇقاراسى 400 نەشە كيلومەتر السىتان گولمۇت قالاسىنىڭ ماڭىنا كوشىپ كەلدى.

جاڭا قىستاققا چاڭجياڭ ئۇان قىستاعى دەپ ات قويىلدى، بۇنىڭ ماعناسى "چاڭجياڭنىڭ قايناريىنان كەلگەن جانە شۇ نشكەندە قايناريىن ويلاۋ، پارتيانىڭ مەيىرىن ۇمىتپاۋ" دەگەن ئسوز. 2016 - جىلى 8 - ايدىڭ 22 - كۇنى باس شۇجي شي جينپىڭ وسى تەڭىز دەڭگەيىنەن 3000 مەترگە جۇىق بيىكتىكتەگى قونىس جاڭالاعان تۇرعىندار قىستاعىنا كەلدى.

سول كەزدى ويلاعاندا، گىڭگا نانجە تەبىرەنىسىن باسا الماىدى: "مەن جانە قىستاقتاعى زاڭزۋ تۇرعىندار مەرەكەدە عانا كيەتىن زاڭزۋ ۇلگىسىندەگى كيىمدەرىمىزدى كيىپ شعىپ، قولىمىزعا حادا ۇستاپ، باس شۇجيدىڭ قىستاق تۇرعىندار كومىتەتى ەسىگىنىڭ الدىنا كەلۋىن اسىعا كۇتىپ تۇردىق".

باس شۇجي شي جينپىڭ بىلاي دەپ اتاپ كورسەتتى: ئۇش وزەن قايناريىن قورعاۋ ـــ پارتيا ورتالىق كوميتەتى ايقىن بەلگىلەگەن كەلەلى ساياسات، ەكولوگيالىق كوشىرۋ ـــ وسى ساياساتتى تياناقتاندىرۇدىڭ ماڭىزدى شاراسى، ئسوز جوق، ۇيىمداستىرىپ جاقسى اتقارۇ كەرەك.

"قازىر بۇكىل قىستاقتا كوپ ساندى وتباسىنىڭ ئبارى جايلىم قورعاۋشى بولىپ تاعايىندالىپ، مەرزىمى ساينى تاۋعا بارىپ جايلاۋدى شارلايدى. وتكەن ئبىر جىلدان بەرى قىستاقتا ەلەكتر تورىن جاڭالاۋ، تابيعي گازدى وتباسىنا ەنگىزۋ سياقتى نەگىزدىك قۇرىلعىلار نسانى ئتۇيىندى ئجۇرىلدى، اۋىلداستاردىڭ تۇرمىسى كۇننەن - كۇنگە جاقسارۋدا"، - دەدى گىڭگا نانجە.

جەرگىلىكتى ورىنداعى 100 مىڭ تۇرعىننىڭ "اۋىل سانىنشى"نىڭ جەتەگىندە، ۇش وزەن قايناريىنىڭ ەكولوگياسىنا ورتاسى جاقسارۋدا. 2004 - جىلداعىمەن سالىسترعاندا، ۇش ۇلكەن وزەننىڭ قايناري جىلىنا ورتا ەسەپپەن تومەندەگى اعارعا 5 ميلليارد 800 ميللىون تەكشە مەتر ساپالى سۇ جەتكىزدى، جايلىمنىڭ ئشوپ ئوسۋ مولشەرى 30% جوعارىلاپ، شيزاڭ قۇلانى، باربىس سياقتى قۇرىپ - جوعالۋعا تايانعان جانۋارلار ئتۇر تابىنى قالپىنا كەلۋ سياقتى ارتتى.

[اڭسى]

جايلىم مەن ورمان وسىمى، مەملەكەتتىك بايلىعى.

2017 - جىلى 7 - ايدا اشىلعان ورتالىقتىڭ رەفورمانى جاپپاي تەرەڭدەتۋگە باسشىلىق ەتۋ گرۋپپاسىنىڭ ماجلىسىندە باس شۇجي شي جينپىڭ: مەملەكەتتىك باقشا ئتۇزىلىسىن ورناتۋدى تىلگە العاندا، تاۋ، سۇ، ورمان، اتىز، كول، جايلىمدى ترشىلىك ورتاق تۇلعاسى رەتىندە قاراۋدان جازباۋ كەرەك، - دەدى.

تاۋ، سۇ، ورمان، اتىز، كولدەن تاۋ، سۇ، ورمان، اتىز، كول، جايلىمعا دەيىن، تەك جايلىم دەگەن ئسوز عانا قوسىلعانىمەن، ول ەلىمىزدىڭ ەڭ ئرى قۇرلىقتىق ەكولوگيا جۇيەسىن ترشىلىك ورتاق تۇلعاسىنا كىرگىزىپ، باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ تەرەڭ ەكولوگيا كوزقاراسىن ايگىلەدى.

قازىر پارتيا ورتالىق كوميتەتىنىڭ ئمان بەرىپ ىلگەرىلەتۋىمەن، ەلى